

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра фізичної географії та картографії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету
геології, географії, рекреації і
туризму

(вказати назву структурного підрозділу)

Віліна ПЕРЕСАДЬКО

(вказати П.І.Б керівника)

“ 02 ” вересня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОЦІНКА ПРИРОДНИХ УМОВ І РЕСУРСІВ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський) _____

галузь знань _____ 01 Освіта/ Педагогіка _____

(шифр і назва)

спеціальність _____ 014.07. Середня освіта (Географія) _____

(шифр і назва)

освітня програма «Географія, природознавство та спортивно-туристська робота».

(шифр і назва)

спеціалізація _____

(шифр і назва)

вид дисципліни _____ за вибором _____

(обов'язкова / за вибором)

факультет _____ геології, географії, рекреації і туризму _____

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

«28» серпня 2023 року, протокол № 11

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: доцент кафедри фізичної географії та картографії к. пед. н. Борисенко К. Б.

Програму схвалено на засіданні кафедри фізичної географії та картографії
Протокол від «28» серпня 2023 року № 1

Завідувач кафедри фізичної географії та картографії

_____ (Юлія ПРАСУЛ)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантами освітньо-професійних програм:

Гарант ОПП «Географія, природознавство та спортивно-туристська робота»

_____ (Катерина БОРИСЕНКО)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від «28» серпня 2023 року № 7

Заступник голови науково-методичної комісії
факультету геології, географії, рекреації і туризму

_____ (Юлія ПРАСУЛ)
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Оцінка природних умов і ресурсів» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки першого бакалаврського рівня вищої освіти спеціальності (напряму) 014.07. Середня освіта (Географія)

освітньо-професійна програма Географія, природознавство та спортивно-туристська робота

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Мета – полягає у формуванні в студентів фахового розуміння про особливості використання природних ресурсів у сучасний період, основні геоекологічні проблеми. Навчити оцінювати природне середовище і визначати ступінь придатності або сприятливості його з точки зору суспільних потреб, це одна із форм відображення взаємовідносин між природою і суспільством. Проблеми оцінки природних умов і ресурсів займають одне з головних місць в сучасній прикладній географії та інженерній геології.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни: ознайомлення й оволодіння теоретичними знаннями і практичними навичками в галузі оцінки природних умов і ресурсів, детальний аналіз природно-ресурсного потенціалу, структури та особливостей використання природних ресурсів, виявлення існуючих впливів на компоненти геосистем внаслідок природокористування, визначення основних проблем та можливостей їх вирішення, обґрунтування оптимальних напрямків здійснення оцінки природних умов і ресурсів.

Крім того, зазначена дисципліна сприяє вихованню свідомого громадянина України, повагу до природи Батьківщини, толерантне ставлення до переробки сміття і раціонального використання ресурсів, бережливе ставлення до навколишнього середовища

1.3. Кількість кредитів – 3

1.4. Загальна кількість годин – 90 годин

1.5. Характеристика навчальної дисципліни «Оцінка природних умов і ресурсів»	
за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	-й
Семестр	
5-й	-й
Лекції	
16 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
10 год.	год.
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
64 год.	год.
Індивідуальні завдання	
-	

1.6. Заплановані результати навчання.

Сформовані компетентності: Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя (ЗК 2). Здатність переносити систему наукових знань у практичну діяльність та площину навчального предмету / процесу, здійснювати структурування навчального матеріалу (ФК 2). Здатність усвідомлювати сутність взаємозв'язків між природним середовищем і людиною, розуміти та пояснювати стратегію сталого розвитку людства (ПК1). Здатність виконувати прийоми опису, аналізу, систематизації інформації, отриманої з загальногеографічних та тематичних карт, представляти за картами комплексну географічну оцінку території, укладати картографічні твори з використанням сучасних інформаційних технологій (ПК11).

Знати: теоретичні аспекти сучасного процесу використання природних ресурсів, методологію відповідних досліджень, проблеми геосистеми, стан природних, технічних та соціальних компонентів геооболонки, класифікації, структуру, особливості використання і переробки різних видів природних ресурсів та вплив цих видів діяльності на довкілля, економічні та правові аспекти управління природокористування.

Вміти: здійснювати геоекологічний та господарський аналіз природно-ресурсного потенціалу геосистем, визначати доцільність, можливість та особливості використання різних видів природних ресурсів та оцінювати ймовірний вплив на компоненти природи, знаходити шляхи вирішення основних проблем

Згідно до вимог освітньо-професійних програм студенти повинні досягти таких результатів навчання:

РН 15. Пояснює просторову диференціацію географічної оболонки і географічного середовища на глобальному, регіональному та локальному територіальних рівнях.

РН 29. Знає основні механізми функціонування природних і суспільних територіальних комплексів, окремих їх компонентів, виявляє зв'язки і залежності між компонентами, причини, перебіг і наслідки процесів, що відбуваються в них, аналізує просторову диференціацію географічної оболонки і географічного середовища на глобальному, регіональному та локальному територіальних рівнях; виявляє зміни, які відбуваються у географічному середовищі під впливом природних і антропогенних чинників.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретико-методологічні основи дисципліни

Тема 1. Об'єкт, предмет, науково-методичні основи оцінки природних умов і ресурсів. Зв'язки дисципліни “Оцінки природних умов і ресурсів” з іншими науками. Завдання географії у напрямку вирішення проблеми збереження життя на Землі. Зміст дисципліни “Оцінки природних умов і ресурсів”. Структура дисципліни “Оцінки природних умов і ресурсів”. Основні джерела і методи дослідження. Функції дисципліни “Оцінки природних умов і ресурсів”. Завдання дисципліни “Оцінки природних умов і ресурсів” на сучасному етапі.

Тема 2. Історія становлення й розвитку раціонального природокористування в Україні. Раціональне та нераціональне природокористування. Процес природокористування на сучасному етапі. Поняття про екологічні проблеми та рівні їх прояву. Глобальні та локальні

проблеми як наслідок природокористування. Проблема зміни клімату на Землі. Проблема виснаження природних ресурсів. Проблема Чорного та Азовського морів.

Тема 3. Методи дослідження проблем природокористування. Теоретична та емпірична методологія. Значення верифікації методів. Використання загальних та спеціальних методів. Форми оцінок природних ресурсів. Застосування загальнонаукових та традиційних географічних підходів. Роль системного підходу в оптимізації оцінки природних умов і ресурсів.

Розділ 2. Формування стану природного середовища та його оцінка

Тема 4. Земельні ресурси, земельний фонд, категорії земельних угідь. Напрямки використання земельних ресурсів. Основні вимоги до земель, що використовуються у промисловості та будівельній індустрії. Оцінка родючості ґрунтів, що використовується у сільському господарстві. Оцінка наслідків використання земель. Передумови формування порушених земель. Етапи та напрямки проведення рекультивації порушень земель.

Тема 5. Використання атмосферного повітря як природної умови та ресурсу. Оцінка наслідків використання повітря. Природні та антропогенні осередки забруднення повітря. Оцінка промислового та транспортного навантаження на атмосферне повітря. Вміст основних забрудників повітря та вплив забрудненого повітря на прояв глобальних проблем людства.

Тема 6. Значення водних ресурсів. Оцінка водних потоків та можливостей їх використання. Еколого-господарські особливості водойм замкнутої форми. Самоочисна здатність води, основні механізми. Основні джерела забруднення водних об'єктів. Типи енергопідприємств та оцінка їх впливу на довкілля. Традиційна та альтернативна енергетика.

Тема 7 Характеристика лісових ресурсів. Оцінка ролі лісів у природі та житті людини, напрями використання ресурсів лісів. Проблеми та напрямки оптимізації використання і охорони лісів та недеревні ресурси. Оцінка впливу фауни на господарську діяльність людини. Напрямки використання тваринних ресурсів.

Розділ 3. Напрямки оптимізації стану геосистем внаслідок природокористування

Тема 8. Особливості використання природних ресурсів. Поняття про геологічне середовище та геологічні процеси, мінеральні ресурси. Класифікація мінеральних ресурсів. Оцінка наслідків втручання у геологічне середовище. Поняття про антропогенні та природно-антропогенні форми рельєфу.

Тема 9. Охорона природи як складова процесу природокористування. Напрямки здійснення природоохоронної діяльності. Принципи та критерії охорони природи. Заповідна справа як основний напрямок природоохоронної діяльності. Оцінка природно-заповідних зон України. Оцінка стану охорони природи на території національних природних парків на сучасному етапі.

Тема 10. Методологія управління природокористуванням. Поняття про економічну оцінку раціоналізації природокористування. Розрахунок витрат на використання природних ресурсів та впровадження природоохоронних заходів. Поняття про економічні та геоекологічні збитки внаслідок природокористування. Поняття про моніторинг і оцінку навколишнього середовища. Функції організацій, що відповідають за здійснення моніторингу. Проведення моніторингу і оцінки з метою прогнозування якості довкілля. Міжнародна співпраця у сфері оптимізації природокористування.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<i>Розділ 1. Теоретико-методологічні основи дисципліни</i>												
Тема 1.	3	1				2						
Тема 2.	3	1				2						
Тема 3.	5	1	2			2						
<i>Усього за розділом 1</i>	<i>11</i>	<i>3</i>	<i>2</i>			<i>6</i>						
<i>Розділ 2. Формування стану природного середовища та його оцінка</i>												
Тема 4.	10	2	2			6						
Тема 5.	10	2				8						
Тема 6.	14	2				12						
Тема 7.	10	2	2			6						
<i>Усього за розділом 2</i>	<i>44</i>	<i>8</i>	<i>4</i>			<i>32</i>						
<i>Розділ 3. Напрямки оптимізації стану геосистем внаслідок природокористування</i>												
Тема 8.	11	1	2			8						
Тема 9.	10	2				8						
Тема 10.	14	2	2			10						
<i>Усього за розділом 3</i>	<i>35</i>	<i>5</i>	<i>4</i>			<i>26</i>						
<i>Усього годин</i>	<i>90</i>	<i>16</i>	<i>10</i>			<i>64</i>						

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Форми оцінок природних ресурсів. Рейтингова оцінка природних ресурсів	2
2	Оцінка стану еродованості ґрунтового покриву	2
3	Оцінка стану лісів в регіонах	2
4	Визначення категорії небезпеки підприємства та розміру санітарно-захисної зони	2
5	Оцінка рівня порушення природної рівноваги регіонів Світу	2
Разом		10

Практичні роботи виконуються за індивідуальними завданнями для кожного студента. Індивідуальні варіанти обираються студентами відповідно до території, з ресурсами якої вони доволі знайомі. Серед територій – адміністративні райони, адміністративні області, країни.

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи <i>Самостійно ознайомитися з частиною матеріалу за темами:</i>	Кількість годин
1	Дослідити питання становлення уявлень про природокористування досліджень в сучасній науці	2
2	Класифікувати природні ресурси та умови за використанням	2
3	Класифікувати природні ресурси та умови за ступенем їх вичерпності	2
4	Формування порушених земель внаслідок видобування корисних копалин	2
5	Дослідити та оцінити проблеми земельних ресурсів	2
6	Визначити, які принципи проведення системного аналізу природно-ресурсного потенціалу	2
7	Проаналізувати стан повітряних ресурсів	4
8	Оцінити агрокліматичні ресурси України	2
9	Дослідити напрями використання ресурсів великих річок	4
10	Оцінити озерні ресурси України	2
11	Використання ресурсів морів та океанів	2
12	Оцінити бальнеологічні ресурси України	4
13	Зробити оцінку мінеральних ресурсів України	2
14	Лісові ресурси та їх якісна оцінка	2
15	Дослідити напрями використання енергоресурсів	2
16	Проаналізувати передумови формування глобальних проблем людства	2
17	Визначити яка природоємність сучасного виробництва	2

18	Дослідити матеріал на тему: сучасна екологічна криза, глобальне потепління Землі	2
19	Вивчити правове регулювання процесу використання природних ресурсів.	2
20	Переглянути законодавство України про природні ресурси та порядок їх використання.	1
21	Вивчити відповідні документи щодо контролю за функціонування промислових підприємств.	2
22	Вивчити правове регулювання впливу транспорту на довкілля міст.	1
23	Визначити види порушень геоекологічного характеру, що підлягають юридичній відповідальності.	4
24	Змоделювати думки на тему «Наш дім – наша планета»	4
25	Охарактеризувати природно-ресурсний потенціал економічних районів України	4
26	Проаналізувати мінерально-сировинну базу України	4
	Разом	64

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені програмою.

7. Методи навчання

До основних методів навчання належать: лекції (з презентаціями), практичні роботи, самостійна робота студентів згідно з програмою курсу, контрольні роботи для студентів денної форми навчання.

Відповідно до концепції змішаного навчання в Каразінському університеті, лекції проводяться в онлайн режимі із застосуванням платформ для відеоконференцій: Zoom, перевірка знань/контрольна робота Google Forms. Усі матеріали навчального курсу та навчально-методичний комплекс представлені у середовищі Office 365 на сайті кафедри фізичної географії та картографії. Індивідуальні або групові консультації можуть відбуватися дистанційно синхронно або асинхронно (з використанням месенджерів Telegram, Viber, електронної пошти, Zoom, тощо)

Методичне забезпечення навчальної дисципліни «Оцінка природних умов і ресурсів»:

1. Опорний конспект лекцій (у електронному і паперовому носіїві) по всіх темах курсу, у тому числі і для самостійного вивчення.
2. Дронова О. Л., Запотоцький С. П. Сучасне природокористування: суспільно-географічний конспект: навчально-методичний посібник – К.: Прінт-Сервіс, 2018. – 214 с.

8. Методи контролю

До методів контролю належать: задача практичних робіт, фронтальне (усне опитування), контрольна робота і підсумковий тест (екзаменаційна контрольна робота).

9. Схема нарахування балів

Практичні роботи (25 б)					Поточний контроль				Екзамен	Сума
Розділ 1	Розділ 2		Розділ 3		Відвідування занять	Усне опитування на практичних заняттях	Контрольна робота	Разом		
	Пр1	Пр2	Пр3	Пр4					Пр5	
5 б	5б	5 б	5 б	5б	5 б.	5 б.	25 б.	60 б.	40б.	100 б.

Для допуску до складання підсумкового контролю здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 20 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи.

10. Критерії оцінювання навчальних досягнень

Поточний контроль за виконання практичних робіт (денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Критерії оцінювання
1	Форми оцінок природних ресурсів. Рейтингова оцінка природних ресурсів	<p>максимум - 5 балів, мінімальна залікова сума - 1 бал. За неточності та відсутності коментарів бали знижуються:</p> <p>0 балів – робота не виконана,</p> <p>1 бал – виконана частково, підготовлені графічні матеріали недбало, виконаний не свій варіант, знання фрагментарні і поверхові,</p> <p>2 бали – завдання виконано частково, містить окремі помилки фахового характеру, знання фрагментарні і поверхові,</p> <p>3 бали – завдання виконано частково, відсутні причинно-наслідкові зв'язки, містить окремі помилки методичного характеру, знання достатні</p> <p>4 бали – завдання виконано повністю, з окремими зауваженнями, знання достатні,</p> <p>5 балів – завдання виконано повністю, знання на високому рівні.</p>
2	Оцінка стану еродованості ґрунтового покриву	<p>максимум - 5 балів, мінімальна залікова сума - 1 бал. За неточності та відсутності коментарів бали знижуються:</p> <p>0 балів – робота не виконана,</p> <p>1 бал – виконана частково, підготовлені графічні матеріали недбало, виконаний не свій варіант, знання фрагментарні і поверхові,</p> <p>2 бали – завдання виконано частково, містить відтворену інформація з інтернету, знання фрагментарні і поверхові,</p>

		<p>3 бали – завдання виконано частково, відсутні причинно-наслідкові зв'язки, містить окремі помилки методичного характеру, знання достатні</p> <p>4 бали – завдання виконано повністю, з окремими зауваженнями, знання достатні,</p> <p>5 балів – завдання виконано повністю, знання на високому рівні.</p>
3	Оцінка стану лісів в регіонах	<p>максимум - 5 балів, мінімальна залікова сума - 1 бал. За неточності та відсутності коментарів бали знижуються:</p> <p>0 балів – робота не виконана,</p> <p>1 бал – виконана частково, підготовлені графічні матеріали недбало, виконаний не свій варіант, знання фрагментарні і поверхові,</p> <p>2 бали – завдання виконано частково, містить відтворену інформація з інтернету, знання фрагментарні і поверхові,</p> <p>3 бали – завдання виконано частково, відсутні причинно-наслідкові зв'язки, містить окремі помилки методичного характеру, знання достатні</p> <p>4 бали – завдання виконано повністю, з окремими зауваженнями, знання достатні,</p> <p>5 балів – завдання виконано повністю, знання на високому рівні.</p>
4	Визначення категорії небезпеки підприємства та розміру санітарно-захисної зони	<p>максимум - 5 балів, мінімальна залікова сума - 1 бал. За неточності та відсутності коментарів бали знижуються:</p> <p>0 балів – робота не виконана,</p> <p>1 бал – виконана частково, підготовлені графічні матеріали недбало, виконаний не свій варіант, знання фрагментарні і поверхові,</p> <p>2 бали – завдання виконано частково, містить відтворену інформація з інтернету,, знання фрагментарні і поверхові,</p> <p>3 бали – завдання виконано частково, відсутні причинно-наслідкові зв'язки, містить окремі помилки методичного характеру, знання достатні</p> <p>4 бали – завдання виконано повністю, з окремими зауваженнями, знання достатні,</p> <p>5 балів – завдання виконано повністю, знання на високому рівні.</p>
5	Оцінка рівня порушення природної рівноваги регіонів Світу	<p>максимум - 5 балів, мінімальна залікова сума - 1 бал. За неточності та відсутності коментарів бали знижуються:</p> <p>0 балів – робота не виконана,</p>

		<p>1 бал – виконана частково, підготовлені графічні матеріали недбало, виконаний не свій варіант, знання фрагментарні і поверхові,</p> <p>2 бали – завдання виконано частково, містить відтворену інформація з інтернету, знання фрагментарні і поверхові,</p> <p>3 бали – завдання виконано частково, відсутні причинно-наслідкові зв'язки, містить окремі помилки методичного характеру, знання достатні,</p> <p>4 бали – завдання виконано повністю, з окремими зауваженнями, знання достатні,</p> <p>5 балів – завдання виконано повністю, знання на високому рівні.</p>
--	--	--

Контрольна робота, передбачена навчальним планом – 25 балів: завдання на розкриття сутності понять – 3 бали; запитання, що передбачають розгорнуті відповіді – 3 *3 бали, 1*5 балів, 2*4 бали.

Підсумкова (екзаменаційна) робота – 40 балів: тестові завдання – 5 балів; завдання на розкриття сутності понять – 10 балів; запитання, що передбачають розгорнуті відповіді – 2*10=20 балів; завдання на встановлення відповідності (5 відповідностей) – 5 балів.

Критерії оцінювання та кількість балів, що нараховується за кожне завдання поточного контролю або екзаменаційної роботи, представлені безпосередньо на аркушах/вкладках відповідей до кожного завдання. При оцінюванні відповідей на відкриті питання у завданнях контрольної та екзаменаційної робіт враховується їх повнота та правильність. Максимальний бал ставиться, якщо надана повна і правильна відповідь. За неточності, помилки та неповноту відповідей бали знижуються у пропорційному співвідношенні. Наприклад, якщо максимальна оцінка за певне завдання становить 4 бали і відповідь надана правильно й у повному обсязі (наведено 100% правильної інформації), то студент(ка) отримує за це завдання максимальний бал. Якщо відповідь на питання містить лише 50% правильної інформації – тоді 2 бали і т.д.

11. Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою екзамен
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

12. Рекомендована література

Основна література

1. Економіка природокористування і охорона довкілля / НАН України, РВПС України ; відп. ред. Б. М. Данилишин. – К. : [б.в.], 2005. – 376 с.
2. Лісовський С. А. Основи сталого (збалансованого) економічного, соціального, екологічного розвитку / С. А. Лісовський. – Житомир, 2007. – 108 с.
3. Мартієнко А. І. Економіка природокористування: адміністративне управління : монографія / А. І. Мартієнко, Н. І. Хумарова ; НАН України, Ін-т проблем ринку та екон.-екол. дослідж. – Одеса : ІПРЕЕД НАНУ, 2017. – 300 с.
4. Менеджмент природоохоронної діяльності: у 3-х ч. : підручник / Руденко В. П., Гостюк М. Т., Кібіч І. В. та ін.. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2014. – 440 с.
5. Олійник Я. Б. Основи екології : підручник / Я. Б. Олійник, П. Г. Шищенко, О. П. Гавриленко. – К. : Знання, 2012. – 558 с.
6. Олійник Я. Б. Управління використанням природних ресурсів : Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / Олійник Я. Б., Запотоцький С. П., Пересекін В. М. – К. : ВГЛ «Обрії», 2008. – 284 с.
7. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням : Підручник для студ. екон. спец. ВНЗ / заг. ред. Л. Г. Мельник, М. К. Шапочка. – Суми : Університетська книга, 2006. – 760 с.
8. Потапенко В. Г. Стратегічні пріоритети безпечного розвитку України на засадах «зеленої економіки»: монографія / В. Г. Потапенко. – К. : НІСД, 2012. – 360 с.
9. Руденко В. П. Оцінка природно-ресурсного потенціалу України як основа менеджменту природоохоронної діяльності : Монографія / В. П. Руденко, С. В. Руденко. – Чернівці : Рута, 2014. – 248 с. Стан виконання в Україні положень «Порядку денного на XXI століття» (2002 – 2012) / За ред. Л. Г. Руденка. – К. : Академперіодика, 2014. – 359 с.

Допоміжна література

1. Білявський Г.О. Основи екології : Підручник для студ. ВНЗ / Г.О. Білявський, Р.С. Фурдуй, І.Ю. Костіков. – К. : Либідь, 2006. – 408 с.
2. Буркинський Б. В. «Зелена» економіка крізь призму трансформаційних зрушень в Україні / Буркинський Б. В., Галушкіна Т. П., Реутов В. Є. – Одеса : ІПРЕЕД НАН України, Саки : Фенікс, 2011. – 348 с.
3. Генеральна асамблея ООН. Документи з питань сталого розвитку. Офіційний сайт – [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://www.un.org/en/sections/whatwe-do/promote-sustainable-development/index.html>
4. Джигирей В. С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища: Навч. пос. / В. С. Джигирей. – К. : Знання, КОО, 2002. – 203 с.
5. Дронова О. Л. Фактори ризику техногенних надзвичайних ситуацій в Україні: Монографія / О.Л. Дронова. – К. : Ін-т географії НАН України, 2011 – 270 с.
6. Кононенко О. Ю. Актуальні проблеми сталого розвитку : навчально-методичний посібник / О. Ю. Кононенко. – К. : Прінт сервіс, 2016. – 142 с.
7. Лісовський С. А. Природа і суспільство: баланс інтересів на теренах України / С. А. Лісовський. – К.: Ін-т географії, 2009. – 300 с.
8. Мельник С. В. Економіка природокористування : навч. посіб. для студ. екол. спец. / С. В. Мельник. – Одеса : Наука і техніка, 2012. – 223 с.
9. Міністерства екології та природних ресурсів України. Офіційний сайт [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://menr.gov.ua>
10. Наукові засади розробки стратегії сталого розвитку України: монографія / ІПРЕЕД НАН, ІГ НАН України, ІППЕ НАН України. – Одеса : ІПРЕЕД НАН України, 2012. – 714 с.
11. Основи екології та економіка природокористування : навч. посіб. для студ. ВНЗ / О. М. Царенко [та ін.]. – Суми : Університетська книга, 2007. – 592 с.
12. Програма дій «Порядок денний на XXI століття» – Пер. з англ. - К.: Інтелсфера, 2000. – 360 с.

13. Публічне управління в забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку: [навч. посіб.] / Т. К. Гречко, С. А. Лісовський, С. А. Романюк, Л. Г. Руденко. – Херсон: Грінь Д. С., 2015. – 264 с.
14. Розвиток біоорієнтованої економіки та підвищення економічної ефективності управління природокористуванням : монографія / [Талавиця М. П. та ін.]. – К. ; Ніжин : Лисенко М. М., 2015. – 327 с.
15. Якимчук А. Ю. Економіка природокористування : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А. Ю. Якимчук, А. Л. Черній ; Нац. ун-т водного госп-ва та природокористування. – Рівне : НУВГП, 2010. - 274 с.
16. Towards the Circular Economy: Accelerating the scale-up across global supply chains. Prepared in collaboration with the Ellen MacArthur Foundation and McKinsey & Company 2014 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: